

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
**«لایحه موافقت‌نامه دوجانبه در زمینه کمک متقابل اداری در امور گمرکی
بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا»**

حسین هرورانی

مشخصات لایحه

دوره دوازدهم - سال

چکیده

در این گزارش به موضوع، اهداف و پیشینه قانونی موافقت‌نامه‌های کمک متقابل در امور گمرکی، روابط تجاری ایران و جمهوری ونزوئلا، نکاتی در خصوص کلیات مفاد موافقت‌نامه، فرایند تصویب موافقت‌نامه‌ها و اثربخشی آنها اشاره شده است.

شماره ثبت:

۲۱۷

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

هدف از تهیه این گزارش بررسی اثربخشی انعقاد موافقت‌نامه دوجانبه در امور گمرکی بین ایران و ونزوئلا می‌باشد. از بررسی کلیات این لایحه و اهداف مندرج در مقدمه لایحه مشخص است که هدف اصلی این لایحه گسترش تجارت سالم در روابط اقتصادی دو کشور و ... است که طی سال‌های اخیر در قالب انعقاد موافقت‌نامه‌های مشابه با سایر کشورها پیگیری شده است.

گروه بازرگانی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۲۰۷۲۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۲/۲۳

نقاط قوت و ضعف طرح یا لایحه

بررسی اجمالی حجم تجارت ایران با کشور بولیواری ونزوئلا حاکی از آن است که از پتانسیل موافقت‌نامه‌های پیشین با این کشور، استفاده کارآمدی صورت نگرفته است. به عبارت دیگر انعقاد موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه به تنهایی محرک لازم برای افزایش حجم تجارت بین دو کشور محسوب نمی‌شود و لازم است به بحث‌های کارشناسی از جمله درجه اکمال تجاری، شاخص‌های پتانسیل و شدت تجاری، حجم تجارت میان دو کشور و ... نیز توجه شود. در مجموع انعقاد این گونه توافقات زمانی می‌تواند در توسعه تجارت خارجی کشور نقش و سهم عمده‌ای داشته باشد که منجر به تغییری در ساختار تجاری کشور شود، در غیر این صورت چندان فایده‌ای برای کشور ندارد.

سیدمهدی بنی‌طبا، زهرا کاویانی (ناظران علمی)؛ محمد آدمی «دفتر حقوقی»، فاطمه سلیمانی پورلک «دفتر سیاسی» (اظهار نظرکنندگان)؛ ویراستار ادبی (زهرا عطاردی)، صفحه‌آرا (منیره حاجی محمدی).

پیشنهادات مرکز پژوهش‌ها

در صورت تصمیم مجلس شورای اسلامی به تصویب این موافقت‌نامه، محتوای ماده‌واحد مورد تأیید بوده و در صورت اجرایی‌شدن می‌تواند تا حدودی به ارتقای نظام بازرگانی دوجانبه منجر شده و از این‌رو تصویب آن قابل توصیه است.

۱. مقدمه

انعقاد موافقت‌نامه‌های دوجانبه، موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای و موافقت‌نامه‌های چندجانبه، از جمله ابزارهای مهم در توسعه روابط میان کشورها از طریق ثبات در مقررات و ایجاد اعتماد میان فعالان اقتصادی طرفین است که موجب ایجاد زمینه‌های لازم برای تقویت همکاری‌ها و جلب اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می‌شود.

لایحه «موافقت‌نامه دوجانبه در زمینه کمک متقابل اداری در امور گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا» نیز یکی از توافق‌نامه‌های دوجانبه است که در مقدمه آن به مواردی از جمله توسعه تجاری و ثمربخش بودن استقرار یک بستر قانونی مناسب جهت گسترش تجارت سالم بین اتباع دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا به منظور ایجاد تسهیلات مناسب در روابط اقتصادی بین دو کشور و در راستای ارزیابی دقیق حقوق گمرکی، مالیات‌ها و سایر عوارض و هزینه‌ها در مورد کالاهای وارداتی و صادراتی و حصول اطمینان از اجرای صحیح اقدامات مربوط به ممنوعیت، محدودیت و ... اشاره شده است. گفتنی است این لایحه در جلسه مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۵ به تصویب هیئت وزیران رسیده و در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۱۶ در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شده و در ۱۴۰۳/۱۰/۱۱ به تصویب کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی رسیده و در دستور صحن مجلس قرار دارد.

۲. موضوع لایحه

لایحه موافقت‌نامه حاضر ضمن ارائه یک مقدمه، شامل یک ماده‌واحد و ۲۷ ماده به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده است. در این لایحه پس از مقدمه به مواردی از قبیل تعاریف، دامنه شمول، اطلاعات مربوط به اعمال و اجرای قوانین و تخلفات گمرکی، اطلاعات برای ارزیابی حقوق گمرکی، سود بازرگانی و ... اشاره شده است.

۳. پیشینه قانونی موافقت‌نامه‌های کمک متقابل در امور گمرکی

از بررسی کلیات این لایحه و اهداف مندرج در مقدمه لایحه مشخص است که هدف اصلی این لایحه گسترش تجارت سالم در روابط اقتصادی دو کشور و ... است که طی سال‌های اخیر در قالب انعقاد موافقت‌نامه‌های مشابه با سایر کشورها پیگیری شده است. در این میان می‌توان به مواردی از جمله قانون موافقت‌نامه کمک متقابل اداری در امور گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران با دولت فنلاند (سال ۱۳۹۸)، جمهوری آذربایجان (سال ۱۳۹۵)، جمهوری کره (سال ۱۳۹۵)، فدراسیون روسیه (سال ۱۳۹۵)، دولت کویت (سال ۱۳۹۴)، دولت جمهوری سوسیالیستی نیجریه (سال ۱۳۸۸)، دولت جمهوری عربی سوریه (سال ۱۳۸۶)، دولت جمهوری دمکراتیک فدرال اتیوپی (سال ۱۳۸۶)، دولت جمهوری اندونزی (سال ۱۳۸۶)، دولت جمهوری صربستان و دولت جمهوری مونته‌نگرو (سال ۱۳۸۶)، دولت افغانستان (سال ۱۳۸۶)، دولت جمهوری آذربایجان (سال ۱۳۸۳)، دولت فدراسیون روسیه (سال ۱۳۷۹) و ... اشاره کرد؛ بنابراین دولت‌ها طی سال‌های گذشته از این ابزار به‌طور مستمر استفاده کرده‌اند و لایحه حاضر نیز قصد انعقاد توافق‌نامه مشابهی با کشور بولیواری ونزوئلا را دارد.

۴. نگاهی به موافقت‌نامه‌های منعقد شده میان ایران و جمهوری بولیواری ونزوئلا

بررسی‌های این گزارش نشان می‌دهد روابط تجاری ایران و جمهوری بولیواری ونزوئلا طی سال‌های گذشته محدود به موافقت‌نامه جاری نبوده به طوری که می‌توان در سال‌های گذشته به قانون موافقت‌نامه سرویس‌های هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا مصوب ۱۳۸۶، قانون موافقت‌نامه اقتصادی تکمیلی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا مصوب ۱۳۸۵، قانون موافقت‌نامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف در مورد مالیات‌های بر درآمد و سرمایه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا مصوب ۱۳۸۴، قانون موافقت‌نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا مصوب ۱۳۸۴، قانون موافقت‌نامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا مصوب ۱۳۸۴ [۱] و ... اشاره کرد.

۵. نکاتی در خصوص کلیات مفاد موافقت‌نامه

عقد هرگونه موافقت‌نامه تجاری، بازرگانی و گمرکی با کشورهای مختلف، نیازمند یک سری مطالعات پشتیبان است. در خصوص لزوم عقد موافقت‌نامه موضوع این لایحه موارد زیر قابل ذکر است:

بررسی وضعیت تجارت متقابل ایران با بولیواری ونزوئلا و ضرورت انعقاد تفاهم‌نامه: در حال حاضر، حجم تجارت ایران با دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا بسیار پایین است و در سال ۱۴۰۳ به حدود ۴۵ میلیون دلار رسیده که معادل ۰.۱ درصد از کل صادرات کشور است. این در حالی است که حجم تجارت دوجانبه طی سال‌های گذشته روندی نوسانی داشته و به ترتیب در سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۱ حدود ۱، ۱۷، ۳۹ و ۱۱۸ میلیون دلار بوده است. عمده اقلام صادراتی ایران به ونزوئلا در سال ۱۴۰۳ شامل خودروهای باری، تراکتورهای کشاورزی، لوله‌های فولادی، قطعات موتورهای هوایی، داروهای بدون مشابه تولید داخل، قطعات بدنه خودرو، کابل‌های فیبر نوری، روده‌های مصنوعی، شیر خشک صنعتی و دستگاه‌های تهویه مطبوع بوده است.

در مقابل، واردات ایران از ونزوئلا بسیار محدود و در حدود ۲۴۵ هزار دلار بوده که سهمی برابر با ۰.۰۰۰۳ درصد از کل واردات کشور را تشکیل داده و عمدتاً شامل قطعات موتورهای هوایی و ماش سبز بوده است. [۲] در مجموع انجام تجارت با دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا در قالب موافقت‌نامه ارتقای نظام بازرگانی، نیازمند انجام مطالعاتی به‌عنوان اسناد پشتیبان در خصوص آن است که مشخص کند، آیا ایران با این کشور به‌دلیل اهداف دیگری تصمیم به عقد موافقت‌نامه شده است.

بررسی عملکرد موافقت‌نامه‌های قبلی پیش از عقد موافقت‌نامه جدید: در خصوص گزارش عملکرد موافقت‌نامه‌های منعقد شده با کشور بولیواری ونزوئلا می‌توان گفت تاکنون بررسی جامعی از سوی دستگاه‌های متولی (مانند سازمان توسعه تجارت) مبنی بر آثار مثبت یا منفی این‌گونه توافق‌نامه‌ها بر تجارت خارجی کشور انجام و منتشر نشده است. بررسی اجمالی حجم تجاری طی سال‌های اخیر حاکی از آن است که از پتانسیل موافقت‌نامه‌های منعقد شده با کشور بولیواری ونزوئلا استفاده کارآمدی صورت نگرفته است؛ بنابراین تجربه نشان می‌دهد انعقاد موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه به‌تنهایی محرک لازم برای افزایش حجم تجارت بین دو کشور محسوب نمی‌شود و لازم است به بحث‌های کارشناسی از جمله درجه اکمال تجاری، شاخص‌های پتانسیل و شدت تجاری، حجم تجارت میان دو کشور و ... نیز توجه شود.

لازم به ذکر است هرچند مقدمه موافقت‌نامه، اثر الزامی ندارد اما دارای اثر تفسیری می‌باشد. از این رو، اطلاق عبارت «معاهدات

بین‌المللی حاوی ممنوعیت‌ها، محدودیت‌ها و اقدامات ویژه» می‌تواند محل ایراد قرار گیرد. با رعایت آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی پیشنهاد می‌شود آن دسته از معاهدات بین‌المللی مورد توجه قرارگیرند که هر دو طرف به آن ملحق بوده و برای آنان لازم الاجرا می‌باشد.

۶. مصوبه کمیسیون اقتصادی در خصوص لایحه

ماده واحد - موافقت‌نامه دوجانبه در زمینه کمک متقابل اداری در امور گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا، مشتمل بر یک مقدمه و بیست و هفت ماده به شرح پیوست، تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می‌شود. تبصره - در اجرای این موافقت‌نامه و اصلاحات بعدی آن رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷)، یکصد و بیست و پنجم (۱۲۵) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

شایان ذکر است اصلاح انجام‌شده توسط کمیسیون اقتصادی در تبصره ذیل ماده واحد، از نظر کارشناسی مورد تأیید است. مفاد تبصره اصلاح‌شده با اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، شامل اصل هفتاد و هفتم (۷۷)، اصل یکصد و بیست و پنجم (۱۲۵) و اصل یکصد و سی و نهم (۱۳۹)، منطبق بوده و در راستای رعایت الزامات قانونی و ملاحظات حقوقی تنظیم گردیده است.

۷. نتیجه‌گیری

در بررسی و تصویب این موافقت‌نامه لازم است به آثار و نتایج عملی و ملموس آن بر افزایش سطح تجارت با دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا توجه کرد. بررسی اجمالی حجم تجارت ایران با کشور بولیواری ونزوئلا حاکی از آن است که از پتانسیل موافقت‌نامه‌های پیشین با این کشور، استفاده کارآمدی صورت نگرفته است. به عبارت دیگر انعقاد موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه به تنهایی محرک لازم برای افزایش حجم تجارت بین دو کشور محسوب نمی‌شود و لازم است به بحث‌های کارشناسی از جمله درجه اکمال تجاری، شاخص‌های پتانسیل و شدت تجاری، حجم تجارت میان دو کشور و ... نیز توجه شود. در مجموع انعقاد این گونه توافقات زمانی می‌تواند در توسعه تجارت خارجی کشور نقش و سهم عمده‌ای داشته باشد که منجر به تغییری در ساختار تجاری کشور شود، در غیر این صورت چندان فایده‌ای برای کشور ندارد. به‌هرحال در صورت تصمیم مجلس شورای اسلامی به تصویب این موافقت‌نامه محتوای ماده واحد مورد تأیید بوده و در صورت اجرایی‌شدن می‌تواند تا حدودی به ارتقای نظام بازرگانی دوجانبه منجر شده و از این رو تصویب آن پس از رفع ابهامات و اعمال اصلاحات پیشنهاد شده قابل توصیه است.

جدول ۱. خلاصه ارزیابی مواد گزارش کمیسیون اقتصادی به صحن علنی مجلس

شماره ماده	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون
ماده واحد	✓			
تبصره	✓			

جدول ۲. ارزیابی مواد گزارش کمیسیون اقتصادی به صحن علنی مجلس

متن اصلاحی	اظهار نظر کارشناسی	ارجاع به کمیسیون	موافق به شرط اصلاح	مخالف	موافق	ماده - تبصره
	در کنار متن اصلی موافقت نامه که امکان اصلاح آن وجود ندارد، پیشنهاد می شود اهداف، تقسیم کار بین دستگاهی، چشم انداز و تأثیرات کمی و کیفی امضای چنین موافقت نامه هایی، پیوست لایحه باشد تا مجلس شورای اسلامی امکان نظارت بهتری بر عملکرد دولت را داشته باشد.				✓	ماده واحده - موافقت نامه دوجانبه در زمینه کمک متقابل اداری در امور گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا، مشتمل بر یک مقدمه و بیست و هفت ماده به شرح پیوست، تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می شود.
					✓	تبصره - در اجرای این موافقت نامه و اصلاحات بعدی آن رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷)، یکصد و بیست و پنجم (۱۲۵) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

منابع و مأخذ

- [۱] « قانون موافقت نامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری ونزوئلا»، مصوب مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۰۹ مجلس شورای اسلامی.
- [۲] آمار متخذه از گمرک ج.ا.ا. ایران به نشانی وبگاه:

<https://irica.ir>.

گزیده سیاستی:

موافقت نامه کمک متقابل گمرکی ایران و ونزوئلا با هدف تسهیل تجارت، ارزیابی دقیق حقوق گمرکی، سود بازرگانی و مالیات ها و اجرای صحیح ممنوعیت ها و محدودیت ها امضا شد و زمینه ساز تقویت امنیت اقتصادی و تجاری دو کشور است.